

nem tartalmaz néprajzi vonatkozásokat, tehát ezúttal tárgyalásuktól eltekinthetünk.

Összegezve benyomásainkat, Szabolcsi bevezető szavaira kell utalnunk, amelyekben helyesen ragadja meg kötetének jellegét: »... kalandozva portyázó előőrsök ezek még, — várják a biztosabb léptekkel haladó, járt és járatlan területet diadalmasan birtokbavevő utódokat«. Valóban e tanulmányok nagyrészt problémafelvetések, ötlet-felvillanások, melyekből a nyugodt, elmélyült kutatásnak kell majd leszűrni a valóságos eredményeket.

Vargyas Lajos

Megjegyzések Vargyas Lajos bírálatára

Úgy érzem, kötelességem reflektálni *Vargyas Lajos* észrevételeire, minthogy ezeket az észrevételeket jóformán kezdettől végig a tények nemismerése, félreértése vagy elhallgatása jellemzi.

Kezdem azon, ami legkevésbé fontos, de jellemző a bíráló alaposágára: a kis kötetben nem egy, hanem két dolgozat jelent meg első ízben, s a többi is több-kevesebb módosulással az első közléssel szemben.

Fontosabb, amit a bírálat az új népdalstílus kérdésében állít. Vargyas úgy véli, hogy az új népdalstílus robbanásszerűen született meg 1870 táján s azóta virágzik; az öregek még 1910 táján sem ismerték. Nehéz ugyan elképzelni, hogy az 1870-es fiatalok, mire 1910-es öregekké váltak, már elfeledték a maguk »új stílusát« s egyszerre csak a régi stílusnak váltak ismerőivé, míg ugyanakkor a 18—20 évesek, úgy látszik, újabb »robbanással« egy még újabb stílust hoztak forgalomba... Mert Vargyas feltevéseéből ez következne; holott *Kodály*, akire Vargyas oly szívesen hivatkozik, világosan megírja nemcsak azt, hogy »az akkori ifjúság legkedveltebb dalait a középkorúak és öregek... jórészt nem ismerték«, hanem azt is, hogy »a régibb típusok lassú eltűnésén kívül lényeges változás nem történt az utolsó évtizedekben«. (A magyar népzene 1937. 13.) Ha ez így van, akkor a Vargyas-féle robbanást vagy 1910-re kell tenni, vagy... le kell tenni a robbanás-elméletéről.

Ez utóbbi látszik helyesebbnek. Mert a tények azt mutatják, hogy Vargyas tilalma ellenére, az új magyar népdalstílus példái a XVI. század óta folytonosan növekvő számban jelentkeznek a magyar zene történeti emlékeiben. Itt nem lehet döntő, hogy Vargyas három dallamot még nem fogad el stílusnak, huszonhatet vagy háromszáztizenkettőt már igen. A dallam azzal, hogy él, hogy jelen van, hogy feljegyezték, hogy énekelték, már jelent valamit, egy történelmi folyamat részét, amit szükségtelen és lehetetlen letagadni; azt hiszem, Vargyas sem képzei el másképp a stílusok születését, mint hogy kezdetben kevés példával jelentkeznek, aztán mindig többel s ha már jelen vannak, akár ugrásszerűen is terjednek. Fenn kell tartanom, hogy a XVI. század néhány magyar vagy magyarrá lett dallamában éppúgy az új stílus nyomai jelentkeznek már, mint a XVII. század felsorolt dokumentumaiban s kivált a XVIII. században. Ott ugyanis, 1750—60-tól kezdve feltűnnek az új stílus első, máig élő dallampéldái, a »Prussziának királyá«-tól (ez a dal nyilván a hétéves háborúban született) a »Juhászlegény« első formájáig. Hogy Vargyas ezt a formát a népies műdalra vonatkoztatja, hogy

Bartók »vegyes osztály«-ának soha meg nem volt egységét, melyet ő maga sikerrel bontott fel *Kodály* »Magyar népzene«-jének példatárában, egyszerre fanatikus szenvedéllyel védelmezi, s hogy általában egy kimérikus új népdalstílust kíván megkonstruálni, melybe lehetőleg a legkevesebb férjen bele: felesleges zavartkeltés; a valóság nem szokta tiszteletben tartani az ilyen ketrecekét és lombikokat. A dallampéldákat, melyekről szó van, nem én koholtam; nem én találtam ki szembetűnően újszerű szerkezetüket s a nagy részükben megtalálható vagánsritmust sem, melyről tudom, hogy a nyugati és keleti irodalom egyformán ismeri, de itt, ebben az összefüggésben, mégis az új magyar népdalstílusnak vált a kovászává.

Hogy ezt a nyilvánvaló fejlődést kétségbevonhassa és a maga robbanás-elméletét kifejthesse, Vargyas kénytelen lekicsinyelni a XVIII. század magyar parasztmozgalmainak jelentőségét, azt a néphullámozást, melyet a magyar parasztság történetének jobb ismerői második honfoglalásként emlegettek (*Szabó István: A magyarság életrajza 1941. 135*). Itt az elkenés módszeréhez folyamodik: volt ilyen mozgalom a XVIII. század előtt is, utána is. Érvei annyira erőtlenek, hogy nem érettek a vitára; bízzuk történéseinkre a döntést.

Ami a XVI. századi magyar tánczenét illeti: a helyzet a dokumentumok összegyűjtése szempontjából éppenséggel nem volt kedvező. Ennek ellenére sikerült e dokumentumokról olyan részletes jegyzéket összeállítani és a dallamokat olyan számban közzétenni, ahogyan az eddig sehol sem történt meg. A jegyzék és a közzétett anyag két külön sorrendet követ, mert külön elveket is követ: az első teljességre törekszik, a másik a lehetőség szerint megszerzett és kótára átírt anyagot adja, megővítve az összehasonlításra alkalmas analógiákkal. Tájékoztat felőle a forrásjegyzék, amelyből Vargyas azt is kiolvashatta volna, miért került a három, eddig sehol meg nem jelent magyar táncdarab: az eddig csak címe szerint ismert zwickaui s a legutóbb felfedezett két prágai, a függeléke. Ami pedig azt illeti, hogy »nem szerencsés kárpótlás a hiányzó ungarecsákért olyan táncdallamok közreadása, amelyek nem viselnek semmiféle, magyarra utaló megjelölést, sőt egyenesen 'német tánc' vagy hasonló eredetre utaló elnevezésük van«: ez a megállapítás elárulja, hogy Vargyas nem értette meg, miről szól a kérdéses dolgozat és mi volt a célja. Hogyan lehetséges, hogy a XVI. században aránylag széles körben érvényre jut egy tánczenestílus, amely jellege szerint keleteurópai, címe szerint sokszor magyar, amelynek azonban tőlünk keletre és nyugatra egyaránt erős kapcsolatai vannak — erről szól a tanulmány. Semmiképp sem lehetne teljes, még ilyen keretben sem, ha nem közölne szemelvényt a megfelelő német, holland, francia és lengyel irodalomból, természetesen nem »kárpótlásuk«, hanem összehasonlítási anyagul. — Ami pedig a 69. oldal utalását, ezt a »semmiféle utánjárással sem azonosítható« hivatkozást illeti: bírálóm a 61. oldalon kényelmesen elolvashatta volna, hogy a Nörmiger-gyűjtemény első magyar indulója lengyel tánc, illetve álarcos tánc címen szerepel az 1592-iki drezdai tabulatúráskönyvben. Mindehhez még csak »nyugodt és elmélyült kutatómunkára« sem lett volna szüksége.

Végül, az őstörténet kérdésével kapcsolatban, megint csak, mint már annyiszor, Belső-Ázsia problémája. Vargyas itt újból kifejti a maga tagadó álláspontját s én nem kívánom, hogy eltérjen attól. Meg kell azonban mondanom, hogy módszere igen könnyű: »nem veszem tudomásul, tehát nincs«.

Sajnálom, hogy nem méltatta figyelemre a siratódallamra vonatkozó múlt-évi közlésemet (Új Zenei Szemle 1954. 7—8. sz.); de ha már körömszakadtáig ragaszkodik ahhoz, hogy a magyar siratódallamnak nem lehet köze Belső-Ázsiához s az én közléseimben nem bízunk: legalább azt a fáradságot vehetné magának, hogy betekint a kínai népdalgyűjteményekbe. Azt hiszem, egynémely dolgot tisztábban látna és szenvedélyes vétója is halkabbá válnék. Tényeket, melyek zavarnak bennünket, egyideig lehet tudomásul nem venni, de nagyon sokáig ez az eljárás nem célravezető. »A nyugodt, elmélyült kutatás« elve — ha nem a magunk kényelmét és elfogultságait értjük rajta — egyszer mégis csak kényszerít bennünket a szemünk kinyitására.

Szabolcsi Bence